

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De zon aan de kimmen

Laat uw werk aan uw knechten openbaar worden, en uw heerlijkheid over hun kinderen; de liefelijkheid van de Heere, onze God, zij over ons, en bevestig Gij het werk onzer handen over ons, ja, het werk onzer handen, bevestig dat.

Psalm 90 : 16-17

De morgen! Ach, wanneer?

Dát is de vraag achter Mozes' gebed. Waarom klaagt hij dat het leven zo kort is? Omdat hij het zo mooi vindt? Welnee: wat daarin onze trots was, is moeite en verdriet. Maar dat is het dan ook juist: het licht, waarop hij hoopte, verscheen nog niet. Nog steeds niet.

Hij denkt aan de belofte die God toch aan Abraham gegeven had. Hij denkt aan al die mensenlevens die sindsdien zijn voorbijgegaan, zonder dat de vervulling der belofte kwam. Abraham, Isaäk en Jakob, — ze zijn allen gestorven zonder de vervulling der belofte verkregen te hebben. Als Jakob sterft in Egypte, is de belofte verder van de vervulling dan ooit. En daarna: al die eeuwen van ellende. God schiet niet op. Dan lijkt de vervulling wel éven dichtbij: Israël ontkomt uit Egypte. Maar dan, in de woestijn, keert de Heere zich tegen hen. De verlossing komt niet. Een geslacht sterft uit. Maar er gebeurt niets. Waar blijft de bevrijding? Waar blijft God? De morgen, — ach, wanneer?

Dat heeft Mozes gestoken: dat er van Gods werk niets openbaar werd, dat de heerlijkheid des Heeren het leven van hem en van zijn volk niet in gloed kwam zetten en vernieuwen.

Want hij wist: dat is het enige waarop het aankomt. Al het moois, dat we in ons leven kunnen genieten, — het gaat toch weer voorbij. Dát is het leven niet. Want het leven, — dat is slechts dit, dat God zijn beloften vervult, dat de Heere zijn verlossing in onze dagen en nachten doet doorbreken.

De morgen heeft wel lang op zich laten wachten. Want als Israël dan eindelijk toch Kanaän binnentrekt, dan merken ze het al gauw: de nacht is nog lang niet verdreven. De donkere richteren-tijd kwam. En ook onder het koningschap, dat eerst de gouden eeuw leek te brengen, ging het al gauw bergafwaarts. Totdat tenslotte de duisternis voorgoed zich over Israël scheen te sluiten in de ballingschap en de grauwe eeuwen die daarop volgden.

Maar dan, als het volmaakt hopeloos schijnt, als het lijkt of God te laat komt, juist dan komt God toch. Juist dan komt Hij en doet in 's werelds duist're wolken het licht der lichten opgaan: Jezus Christus.

Want wat er bij God te doen was, dat deed Hij. Hij verzoende de zonden zijns volks. En daarom, omdat Hij dát deed, daarom breekt de toorn van God het leven niet langer stuk in de dood. Jezus Christus is ons vluchtige, ellendige leven binnengekomen en heeft daaruit de dood verdreven.

Want het enige dat ons sterven doet, wat ons leven bedreft, is dit: dat wij in zonden ontvangen en geboren zijn. Dat breekt ons mooiste geluk. Dat verduistert onze lichtste dagen. Maar daarom is de enige redding dan ook, dat Hij, Jezus Christus met zijn onschuld en volkomen heiligheid de zonde, waarin ik ontvangen en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt.

Dat weten we toch, wij, die gedoopt zijn: dat we van nature kinderen des toorns zijn en dáárom aan allerhande ellendigheid onderworpen. Dat weten we toch: dat dáárom het leven, ook als het ons toelacht, een gestadige dood is. Maar Christus kwam in dit stervende leven binnen met de kracht van Gods genade. En door Hem gebeurt het dus toch: dat Gods werk aan zijn knechten openbaar wordt en zijn heerlijkheid over hun kinderen.

De morgen is gekomen in Christus. En wat zullen we nu bidden? Dat we dát geloven. Dat we blijven aannemen alles wat we in Christus hebben.

We kunnen natuurlijk wel een verlanglijstje vol schrijven. Want we zien overal het bederf dreigen. We vrezen duizend rampen. We hunkeren naar een groot geluk of alleen maar naar een beetje rust.

Maar we bidden het bederf alleen maar weg, we bidden het léven alleen maar naar ons toe, als we vragen om de heerlijkheid Gods die in Jezus Christus triumferend verscheen. Opdat we ook midden in de ellende ons geloof er niet aan geven. Opdat we blijven geloven en vertrouwen, gehoorzaam en volhardend. Want dat is het werk Gods. Dat is onze enige hoop. Dat is ons leven.

We denken aan onze kinderen. We kennen hun zwakke punten. We weten, wat ze allemaal nodig hebben: deze dit, die weer iets anders. Of ze nu klein zijn of groot, of ze pas op de wereld komen of het huis uitvliegen, — ze hebben hun eigen zwakheden en moeiten en zonden. En wat kunnen ze daaronder gebukt gaan. Wat zouden we ze graag vrolijk zien en onbezorgd en sterk. Wat willen we graag dat ze in het leven vooruitkomen, zonder al te veel schrammen en littekens. Maar wat zullen we voor ze zoeken? Toch dit ene slechts: vertoon uw heerlijkheid over onze kinderen. Over de kleintjes die nog zo argeloos zijn en over de groteren, die met al hun branie aarzelend en onzeker hun weg zoeken. En over hen, die al helemaal op eigen benen staan, midden in de storm, — de storm, waarvoor we ze toch niet bewaren kunnen.

Misschien moeten ze wel door vele benauwdheden, waarin wij ze niet eens meer bereiken kunnen. Misschien slagen ze niet erg in het leven. Misschien blijven ze altijd wel wat achteraan staan. Maar dat alles kunnen ze dragen. Door dat alles komen ze heen. Als ze maar in de Here Jezus groeien en toenemen. Als over hun geschonden leven toch maar ligt de glans van de heerlijkheid der kinderen Gods.

We weten dat wel, hoe bar en geschonden wijzelf en onze kinderen door de wereld moeten, hoe snel de bloei, waarin we ons

éven verheugen, vergaat. Maar we verwachten het toch: de liefelijkheid van de Heere, onze God, zij over ons.

De liefelijkheid des Heeren zij over ons. Dat zeggen wij, die een gestadige dood sterven. Dat zeggen mensen aan wie niet zo erg veel liefelijks te ontdekken valt. Dat wordt gezegd van mensen met misvormde levens, met een verminkte geest, mensen met scheefgegroeide karakters en vernielde zenuwen. Dat wordt ook gezegd van frisse jonge mensen in de bloei van het leven, maar met donkere zonden: de liefelijkheid van de Heere, onze God, zij over ons.

Dát wordt ons gezegd: dat het tóch kan. Dat we tóch, mismaakt, opstandig en trots, gruwelijk zelfbewust of schuw wegkruipend, getooid gaan met de liefelijkheden des Heeren.

Daarom kunnen we ook verder. Daarom is ons werk niet te vergeefs. Daarom hebben we altijd goede moed, als we zwoegen voor onze boterham, als we ronddraaien in de enge cirkel van de huishouding, als onze beste inspanning op niets uitloopt. Want het eind van onzer verwachting is dit: bevestig Gij het werk onzer handen over ons. Ja, het werk onze handen bevestig dat.

Wil dat zeggen: geef, dat we slagen in dit leven? Dat we bereiken, waarnaar we hunkeren?

Natuurlijk niet. Want wie gelooft dat het leven alleen maar mogelijk is door de verlossing in Jezus Christus, die gelooft ook dat zijn leven alleen maar zin heeft dank zij de overwinning van Jezus Christus. Wie het leven aandurft, omdat Christus het heiligt door zijn bloed, die weet ook dat het niet voor niets is, ook al vliegt het voorbij. Want Christus zelf zal de vruchten van ons leven binnendragen in de nieuwe wereld, die eeuwig blijft, de wereld van God.

Wie leeft uit de verlossing door Jezus Christus, die leeft ook slechts voor de doorbraak van de verlossing. Die gaat in zijn vreugden die hij geniet, en in de arbeid die hij nauwelijks aan kan, verwachten de heerlijkheid der toekomstige eeuw.

En hij gelooft het met vreze en beving, dat Christus het klaar speelt, hem zó te doen werken. Dat Christus hem van zijn jacht naar succes verlost. Dat Christus zijn kramp om alles vast te houden breekt. Dat Christus de dood werkelijk overwint. Want ook de hardste harten maakt Hij bereid tot zijn dienst.

Het einde van Mozes' gebed, waarin de huiver klinkt voor de vernielende kracht van de dood, — het einde van dit gebed is

INHOUD

De zon aan de kimmen	J. K.
De kerk op Curaçao	P. G.
Rondom het drama van Nieuw-Guinea (XII)	C. V.
Onder de regenboog (V)	R. B.
Aandacht voor...	J. B.
Rouw in „Westminster“	J. M.
Boekbespreking	
Persschouw	
Kerknieuws	

de zekerheid dat de vervulling der belofte komt. Dat het leven komt. Dat God de dood overwint. Want Hij overwint de zonde.

En van ons, die toch steeds weer, hardnekkig, geen deel dan in dit leven wachten, — van ons maakt Hij huismoeders en zakenmensen die hun oude natuur doden, en elke dag opnieuw Christus tegemoet gaan, ploeteraars en sjouwers voor de eeuwigheid.

Laten we dan uitgaan tot ons werk, ons goddelijk beroep. Laten we de stem Gods volgen, met een leven voor ons of wachtend op onze dood. Het lijkt wel zinloos vaak, omdat het ons onder de handen afbreekt. Het lijkt wel voor éven slechts betekenis te hebben, omdat zelfs wat ons het beste lukte toch weer wordt afgebroken straks. Het is wel vol verveling en eentonig. Het maakt ons moedeloos en wanhopig.

Maar Jezus Christus leeft. Door Hem

maakt God uit het vervelendste werkje de stad met de gouden straten, haalt Hij uit de meest zinneloze arbeid de liefelijkheden van het eeuwige leven, bouwt Hij door alle afbraak heen een huis, in de hemelen, eeuwig.

En die dat geloven gaan vrolijk door de jaren van zonlicht en door de dagen van vermoeidheid en tegenslag. Want hun geluk is dáárom slechts zo mooi, omdat ze wandelen in het licht van het goddelijk aanschijn en ze zich al den dag verblijden in de naam des Heeren.

Maar dáárom kunnen ze ook alles verdragen, omdat ze, wankelend en verminkt en geschonden, reeds vertonen de liefelijkheden van hun God, die voor hen uittrekt en met hen meegaat in Christus Jezus, de kracht van hunne kracht.

Haulerwijk

J. Keuning

De kerk op Curaçao

Het in uitzicht gestelde vervolg van mijn voorafgaande twee artikelen over mijn bezoek aan Rome in „Opbouw” heeft lang op zich laten wachten. Veelvuldig verblijf in het buitenland, zowel binnen als buiten Europa, was daarvan de oorzaak. Sinds mijn bezoek aan Rome had ik reeds bij twee volgende bezoeken gelegenheid, verder kennis te maken met de Waldenser kerk in Italië. Ik woonde de diensten bij des Zondags te Milaan en te Florence en kon ook in persoonlijke gesprekken tijdens een gemeentesamenkomst te Milaan, waar ik als gast tegenwoordig was, mijn kennis vergroten en mijn indrukken verdiepen.

Doch voordat ik nu verder ga met u iets daarvan te vertellen, moet ik vooraf een belofte inlossen, afgelegd tegenover onze broeders en zusters van de kerk op Curaçao. Ik sta namelijk op het punt weer naar Curaçao te vertrekken en stel er prijs op, vooraf te uwer kennis te brengen datgene, waarover wij bij mijn laatste bezoek aan de Antillen in augustus van het vorige jaar met elkander spraken.

De kerk op Curaçao heeft aan alle kerken van ons kerkverband een verzoek gericht om financiële steun, teneinde een predikant vast aan de kerk van Curaçao te kunnen verbinden voor de arbeid op de Nederlandse Antillen. Deze zou het Papiament, de landstaal, moeten kennen. Maar deze taal zonder grammatica is zeer gemakkelijk aan te leren, hetgeen ieder, die uit Nederland komt en in de Antillen is gaan werken, u kan bevestigen. Het Papiament is een mengsel van Spaans met Negertalen en afleidingen van het Nederlands, Engels en Indiaans.

De kerk van Curaçao geniet het voorrecht, dat predikanten uit Nederland daar een aantal maanden komen verblijven om de geestelijke bearbeiding van de gemeenten op Curaçao en Aruba ter hand te nemen. Het is duidelijk, dat, hoezeer deze arbeid ook wordt gewaardeerd, dit alles fragmentarisch is en stukwerk blijft. De arbeid is nauwelijks begonnen, of hij moet weer worden beëindigd. Juist omdat de kerk op Curaçao het kerkverband waardeert, waarin zij als behorende tot de classis 's-Gravenhage een plaats heeft, zou zij zo gaarne zien, dat haar uit de kerken in Nederland de gevraagde, financiële steun royaal en blijvend zou worden verleend voor de arbeid, die zij op het oog heeft en die zij als haar roeping ziet in dit deel van de wereld. Er zijn kerken geweest, die op haar oproep om financiële steun hebben gereageerd met de toezegging voor één jaar. Doch dit is, zoals duidelijk zal zijn, voor dit doel onvoldoende.

Het gaat om arbeid, die blijvend verricht zou moeten worden.

Er zijn nog veel kerken, die in het geheel niet hebben gereageerd. Alles bij elkaar ten enenmale onvoldoende. Gaarne wil ik dan ook een hartelijke opwekking tot de kerken in ons vaderland doen, om aan deze roepstem om steun van een zusterkerk uit dit deel van het Koninkrijk der Nederlanden gehoor te geven en daarmee niet langer te dralen. Ik zeide: uit dit deel van het Koninkrijk der Nederlanden. Dat dit zo is, weten wij allen wel. Maar het zegt ons zo weinig. Het ligt zo ver van ons verwijderd. Laat mij het daarom eens iets nader tot u mogen brengen.

Daar in de West, in dat heerlijke tropische klimaat, waar iedere dag de zon schijnt op deze eilanden van de Nederlandse Antillen, omspoeld door de verrukkelijk blauwe Caraïbische zee, ligt een deel van het Koninkrijk der Nederlanden, wappert onze Nederlandse driekleur samen met de rood-wit-blauwe vlag met de zes sterren van de Nederlandse Antillen, aangewakkerd door de constant uit één richting waiende Passaatwind, daar wonen burgers van hetzelfde Koninkrijk der Nederlanden, waartoe wij mogen behoren. Sinds onze vaders er de Nederlandse vlag geplant hebben, was daar ook de kerk van Christus. Het waren zonen der Reformatie, die zich daar vestigden. In 1640 kwam de eerste predikant, ds. Jonas Aerssen, op het eiland. Deze zonen der Reformatie hebben het er evenwel niet al te best afgebracht. Het is toch moeilijk te denken, dat de levendige smokkel- en slavenhandel, waaraan zij een groot aandeel hadden, bevorderlijk is geweest voor een bloeiend geestelijk leven van henzelf en van de door hen verhandelde slaven. Zij hadden en onderhielden wel hun eigen kerk, maar trokken zich van het geestelijk leven van de overwegend niet-blanke, gemengd bloedige bevolking van deze eilanden niet veel aan. Tijdens één van mijn verblijven op Curaçao woonde ik een lezing bij van een historicus, die deze gehele droevige geschiedenis belichtte. Ook al was de R.K. kerk verboden door de Nederlandse Overheid tot het begin van de negentiende eeuw, uit deze dwangrelatie is nimmer voor de niet-blanke bevolking een hechte geestelijke relatie met de kerk der Reformatie tot stand gekomen. Toen dan ook in de negentiende eeuw de R.K. kerk dezelfde rechten verkreeg als de Protestantse kerken, vond de Roomse missie, die zich zeer ijverig op dit gebied ging toelagen, een zeer gewillig oor bij hen, die in de voorafgaande eeuwen door de zonen der Reformatie vol-

komen waren verwaarloosd. Het was, zoals de spreker, wiens lezing ik bijwoonde, het uitdrukte: deze Calvinistische vaders hebben de slaven en de autochthone bevolking, indien deze aansluiting zochten bij de kerk, niet als hun broeders in de Here behandeld. De bearbeiding door de apostolische prefect M. J. Nieuwindt van 1824 tot 1860 bracht dan ook de bevolking van Curaçao voor het overgrote deel tot de R.K. kerk. Deze ijverige missionaris stichtte scholen, kerken, hospitaalen en weeshuizen. Als vrucht van deze arbeid moet het dan ook worden gezien, dat er thans tegenover enige duizenden protestanten, overwegend blanken, meer dan honderdduizend inwoners zijn in dit gebied, die officieel behoren tot de R.K. kerk. Alle protestantse kerken samen vormen slechts een kleine minderheid.

Nu moet men niet denken, dat Rome hier trots kan zijn op een bloeiend kerkelijk leven. Dit is hier evenmin het geval als in zovele Zuid- en Midden-Amerikaanse landen. Doch daarom klemt te meer de vraag, die de broeders en zusters van onze kerk op Curaçao zich ook hebben gesteld, of hier niet gesproken moet worden van een schuld van de kerken der Reformatie, die ook voor onze rekening ligt. Zij zijn van oordeel, dat alsnog deze roeping moet worden vervuld. De kerken der Reformatie hebben daar feitelijk nimmer zending gedreven, hoewel er feitelijk alle aanleiding toe zou zijn geweest.

Wij vragen ons wellicht in Nederland af, welk arbeidsveld wij voor de verkondiging van het rijke Evangelie der genade zullen uitkiezen. Zouden wij ons dan maar niet in de eerste plaats richten tot dat gebied, waar de vervulling van een historische schuld op ons ligt te wachten? Of gaan we door met onze schuld groter te maken door dit gebied verder geestelijk te verwaarlozen?

Ik kan begrijpen, dat onze kerkleden niet veel meer weten van dit deel van ons koninkrijk dan de gemiddelde Nederlander. Dat is niet veel en dat is erg jammer. Voor de burger van het Koninkrijk der Nederlanden, die in Nederland woont een betreuenswaardig te kort. Ook in onze nationale gezindheid hebben wij hier een grote achterstand in te halen en een schuld goed te maken. Wij moeten ons ervan bewust zijn, dat daar in de West burgers van ons Koninkrijk leven, die Nederlanders willen zijn gelijk als wij. Het is mij persoonlijk overkomen, dat ik, sprekende over de Nederlandse industrie, doelend op de industrie hier, gecorrigeerd werd door een bewoner van de Antillen met de opmerking: u bedoelt de industrie in Nederland, want wij in de Antillen maken ook deel uit van het Koninkrijk der Nederlanden. Ik was dankbaar voor en gelukkig met deze correctie.

Doch wat ons wel het zwaarst mag drukken, is onze kerkelijke schuld, die hier op vervulling wacht. Van harte hoop ik, dat nu in tal van kerkeraden deze zaak weer eens opnieuw ter sprake en in behandeling zal komen. En dat er dan spoedig een echt christelijke, kerkelijke reactie komt, in de vorm van de gevraagde steun voor de kerk van Curaçao, die dus bereid is, deze bearbeiding op zich te nemen. Het spreekt met het oog op de taak, die moet worden volbracht, wel voor zichzelf, dat deze steun niet incidenteel, maar blijvend moet worden geboden.

In mijn volgend artikel wil ik nu gaarne iets naders gaan vertellen over de Waldenser kerk van Italië, ook een kleine gemeenschap met 30.000 leden onder totaal 100.000 protestanten in een Rooms land, samen minder dan een kwart procent uitmakend van de bevolking van dit land. Ook deze kerk komt in aanmerking voor onze oprechte belangstelling en steun.

P. Groen.

Rondom het drama van Nieuw-Guinea

XII.

Ook dit kwam uit Nederland.

Een van de krachtigste bewonderaars van de opheffing, de zelfstandigwording — ook de politieke — van de inheemse bevolking, van het voormalige Ned. Oost-Indië was zonder twijfel de grote antirevolutionaire staatsman Idenburg. Gedreven door zijn diep religieuze, voluit christelijke levensovertuiging bevorderde hij die waar en zoveel hij kon.

Daarbij stond voor Idenburg evenwel één ding onwrikbaar vast. Namelijk dat ook in Ned. Indië de overheid het **gezag** moest handhaven. Als principiële antirevolutionair was hij diep overtuigd van de opdracht daartoe en de noodzaak daarvan. In de weg van Gods voorzienigheid was de soevereiniteit over Ned. Oost-Indië — tegelijk met de verantwoordelijkheid voor het waarachtig welzijn daarvan — in handen van het koninkrijk der Nederlanden gekomen. De regering daarvan moest nu zonder hypocrisie en met alle kracht alles in het werk stellen wat dienstbaar was aan het waarachtig welzijn van de bevolking. Maar dat mocht, dat kon alleen geschieden terwijl de overheid ten volle het gezag in handen hield en dat blééf uitoefenen. Idenburg zag dat handhaven van het gezag zonder meer als een goddelijke opdracht. Zeker, dat gezag moest mild, strikt rechtvaardig, van hoog ethisch gehalte zijn. Maar het **moest** er zijn! De overheid had geen keus.

Bovendien: de werkelijke opheffing, de zelfstandigwording, de geestelijke gaven van de bevolking kon alleen dan goed tot stand komen als recht en gerechtigheid door de Overheid stipt werden gehandhaafd. Voor het ware welzijn van de bevolking zou niets zo fataal zijn als de terugkeer van de tyrannie der grote en kleine potentaten, onder wier grillig en wreed regiem millioenen eeuwen lang hadden gezocht. En niet minder verwarrend zouden de bloedige twisten en oorlogen zijn welke door het nederlandse gezag wel waren bedwongen, maar die als dat gezag verzwakte zonder twijfel onmiddellijk opnieuw zouden ontbranden. Ware wijsheid is volstrekt afhankelijk van gezagsoefening. Ware gezagsoefening beschermt de volksoorlogen en kweekt die aan.

Zoals we reeds vernamen stond Idenburg zeer welwillend tegenover iedere inheemse beweging — ook de politieke — welke het echte welzijn en de ware zelfstandigwording van de inlandse bevolking poogde te bevorderen. Maar tegen revolutionaire en anarchistische activiteiten verzette hij zich rustig, maar met kracht.

Dat bleek toen in 1912 onder leiding van Douwes Dekker, een Indo-europees journalist met anarchistische neigingen, een beweging ontstond welke ijverig propaganda maakte voor de absolute onafhankelijkheid van Ned. Indië. Het was een beweging waarin Douwes Dekker Indo's en inheemse intellectuelen poogde te verenigen. Vanwege de kloof welke tussen die twee bevolkingsgroepen gaapte was de toeloop van ontwikkelde inheemsen tot de nieuwe partij slechts gering. Alleen de meest antinederlandse elementen waagden de stap. Maar die deden dan ook goed mee! De nieuwe beweging werd vooral ook gestimuleerd door westerse socialistische en nationalistische revolutionaire literatuur!

Idenburg liet Douwes Dekker en de zijnen aanvankelijk hun gang gaan. Hij nam niet gemakkelijk harde maatregelen. Zelfs ontving hij het bestuur van de nieuwe partij in audiëntie. Maar toen ondanks alle

waarschuwingen deze „Indische partij” haar revolutionaire, anti-nederlandse agitatie bleef voortzetten en het anarchistische subversieve streven ervan onmiskenbaar bleek, greep Idenburg in.

Douwes Dekker en zijn beide voornaamste medewerkers Tjipto en Suwardi kregen van hem de aanzegging dat ze, indien ze het land niet verlieten, geïnterneerd zouden worden. Het drietal ging toen naar Nederland!

Met welk een ernst — en tegenzin! — Idenburg deze krasse maatregel nam blijkt duidelijk uit de verdediging daarvan welke hij zes jaar later in de Eerste Kamer tegenover de socialist Van Kol gaf.

De bevolking van Ned. Indië zo zei Idenburg toen „kan — zeker niet in deze tijd — die anarchistische theorie noch die anarchistische praktijk verdragen. Stelt u voor een beweging als de Sarekat Islam (de volksbeweging), onder invloed van Douwes Dekker! En het gevaar daarvoor was groter dan voor buitenstaanders openbaar werd. De leiding van veel afdelingen der S.I. berust bij jonge intellectuelen die grote persoonlijke invloed van D.D. ondergaan. Terwille van de grote beweging zelf heb ik toen moeten besluiten om in te grijpen. Voor Douwes Dekker was de maat vol. Voor Tjipto en Suwardi speet het mij zeer dat zij zich niet aan de invloed van D.D. **wilden** onttrekken. Ik wilde hun niet weigeren om naar Holland te vertrekken om aan de maatregel niet een meer hatelijk karakter te geven dan absoluut nodig was.

Wat Tjipto aangaat — ik heb bepaald achtung voor hem en ik had hem zo gaarne behouden voor de **goede** zaak. Maar het kon niet anders... Herhaalde pogingen zijn gedaan om hem los te maken van die ellendige Bandoengse kring. Dr. Hazen, Dr. Rinkes, Dr. de Vogel — alle persoonlijke vrienden van Tjipto (uit vroeger tijd) deden het mogelijke. Maar het ging niet. Het moest zó. Hij wilde niet. Hij zocht het martelaarschap. Zelfs Dr. Hazen — en ook voorlieden van Boedi Oetomo — erkennen dat het niet anders kón”.

Uit woorden als deze proeft men iets van de geest waarin Idenburg het gezag handhaafde. Iedere neiging tot machtswellust en tyrannie was hem vreemd. Hij zocht met grote oprechtheid het welzijn der inlanders. Hij was zelfs zo menselijk dat hij Tjipto een paar jaar later vanwege diens gezondheidstoestand verlof gaf naar Indië terug te keren. Maar — hij handhaafde het gezag!

Zoals ik reeds zei, werd de revolutionaire activiteit onder de bevolking van Ned. Indië bijzonder vanuit Nederland gevoed en gestimuleerd. Nederlandse literatuur kweekte al meer een revolutionaire mentaliteit aan onder de Indische intellectuelen. De bovengenoemde drie revolutionairen, Douwes Dekker, Tjipto en Suwardi werden in Nederland door de sociaal-democraten met open armen ontvangen en als martelaren van de goede zaak gehuldigd! Een van de leiders van de Indische revolutionaire partij Seuman was zelfs een tijd lang de leerling van het latere kommunistische kamerlid Sneevliet.

In zijn bekend geschrift „De Indische kwestie” geeft Zuidema een aangrijpende tekening van de verwoestende invloed welke op deze en andere wijze vanuit Nederland op de inlandse bevolking werd uitgeoefend. De aanraking van de oosterling met onze westerse cultuur heeft hem, aldus Zuidema, religieus en daarom ook in cultureel, maatschappelijk en politiek opzicht ontworteld! Dat geschiedde vooral

door het monstrem van het westerse „neutrale” onderwijs dat door Nederlanders in Ned. Indië allerwege aan de bevolking werd opgedrongen. Ziehier, óók voor de westerling is dat openbare neutrale onderwijs verwoestend geweest. „De religieuze ader blijkt op ontstellende wijze verarmd en verschrompeld te zijn. Gevoelloosheid voor al, wat met de levende God en Zijn Christus in verband staat, tekent zich bij de intellectuele Westerling af. Voor de Oosterling zijn, naar Kraemer onbetwistbaar aantoonde, de gevolgen van deze religieuze atrophie van nog ernstiger aard. Want de Oosterse wereld is nog steeds een religieuze totaliteitswereld. Wie de Oosterling deze religieuze totaliteit ontnemt, ontnemt hem zijn geestelijk thuis en zet hem geestelijk op straat”. En dan gaat Zuidema zo verder: „Men spreekt tegenwoordig gaarne van de tragiek van alle koloniaal beleid. Veroorloof mij, op déze koloniale tragiek te wijzen. De goedbedoelde „verheffing” en emancipatie van de Indonesiër door ons Westers onderwijs gaf de Indonesiër het gevoel van een ongeborgenheid en van een geestelijk zwerfverdom”.

De gevolgen van dit verwereldlijkingsproces zijn schrikbarend geworden. De oude afgoden van de Indonesische bevolking werden door de westerse invloed stukgeslagen. Maar wie afgoden stuk slaat en het religieus besef ondervoedt, kan er zeker van zijn dat nieuwe afgoderij de kop opsteekt en ideologiën de religie vervangen. Dat is ook in Indië geschied! Men zocht toevlucht in een toekomstideaal. En dat was in Indië de ideologie van het nationalisme, geconcretiseerd in het toekomstbeeld van een „Indonesia Merdeka!” Dat gaf de ontwortelde Indonesiërs nieuwe hoop en geloof. Zo meende hij de zinloze ongeborgenheid van zijn ontworteld bestaan te kunnen ontvluchten. En hij meent aan de tragiek van zijn ontworteld bestaan te kunnen ontkomen door deze tragiek af te wentelen op het koloniale beleid van de Westerling.

In het begin was het Indische nationalisme oosters-islamietisch gekleurd. Daar is nog wel iets van te bespeuren. Maar de leidende figuren gaven deze oriëntering op. In zijn huidige vorm is dat nationalisme voorzien van de wapens die het Westen leverde. „De revolutionair-democratische instellingen, aan de Leidse Hogeschool gepredikt, werden door de Indonesische studenten als nieuw en verlossend evangelie ingedronken. Zij werden door deze leerstellingen versterkt in hun nationalistisch geloof. Hun nationalistische strijd werd hun een openbaring! Hij was, naar hun in Leiden duidelijk werd, niet minder dan een strijd van wereldformaat. Zij leerden die strijd zien als een onderdeel van de worsteling over alle werelden voor de democratie en tegen de antidemocratische machten van imperialisme en onderdrukking. Zo ontdekten zij in ons goede vaderland de zo gewenste Westerse rechtvaardiging voor hun revolutionair nationalisme. Het Indische nationalisme werd een onderdeel van de strijd der democratie tegen het imperialisme. Zo beleeft de nationalist het vandaag. Zo staat hij sterk naar binnen en naar buiten. Wie sfeer zoekt in het Indische nationalisme — zo besluit Dr. Zuidema zijn indringend betoog — komt bij het Westerse humanistische en neutrale onderwijs in Indië, hij komt ook in Leiden uit. Detective-gaven zijn voor deze ontdekking niet nodig. Slechts wie niet zien en niet horen wil, ontdekt dit niet”.

Een van de meest schokkende verschijnselen bij de liquidatie van de band tussen Nederland en Ned. Oost-Indië, zoals deze zich na de oorlog voltrok, was de houding van de christen-inlanders en van heel veel zendelingen. Het is bekend dat deze globaal genomen allen de zijde

van de uit nieuwere revolutie voortgekomen republiek Indonesia kozen.

Eén van de oorzaken van dit verschijnsel was zonder twijfel de politico-phobie — de vrees voor de politiek — welke voorheen bij heel veel zendelingen leefde. In zendingskringen was vroeger een bekend adagium. Bemoei je niet met de politiek. Het sprak van zelf dat ten gevolge van deze anti-politieke instelling der zendingsarbeiders de jonge christenen en de jonge kerken in Indië ook geen voorlichting ontvingen ten opzichte van hun roeping tegenover de overheid en de situatie waarin Indië verkeerde. En juist voor Indië was de nieuwtestamentisch om de houding der gelovigen ten opzichte van de machten die over hen gesteld zijn zo uiterst aktueel. De christenen voor wie het Nieuwe Testament in eerste instantie geschreven werd, leefden immers nagenoeg onder de „vreemde” overheid!

In antwoord op een felle aanval van de socialistenleider Troelstra op het beleid van de regering in zake Atjeh, sprak Kuyper eenmaal in de Tweede Kamer deze rake woorden: De heer Troelstra heeft ons verweten „dat wij als Christelijke partij hier de Christelijke beginselen in de steek hadden gelaten. . . .” Uit zijn rede blijkt (evenwel), dat hij niet weet, hoe de Christus zelf in deze oordeelde en handelde. Het geldt immers de vraag, of men, waar zekere onrechtvaardig begonnen toestand eenmaal historisch geworden is, dien al dan niet heeft te eerbiedigen. Welnu, er is eenmaal een ander Atjeh geweest, het oude Palestina, en ook dat land werd veroverd, niet door de Nederlanders, maar door de Romeinen. De Christus nu heeft geleefd te midden van de uit verovering geboren toestanden. Er waren toen patriotten, die evenals de heer Troelstra c.s. thans doen, tegen die historisch geworden toestand reageerden. Maar wat heeft toen de Christus gezegd? Heeft Hij de bevolking tegen de Romeinen opgezet en aan de Romeinen het bewind betwist? Integendeel, toen men hem hiertoe verlokken wilde zeide Hij: geef mij een penning, en toen men hem die gaf, wees hij met de vinger op het beeld des Keizers, dat daarop stond en sprak: „Geef dan de Keizer wat des Keizers is”. En die Keizer was de dwingeland te Rome”.

De vrees voor de politiek onder de zendingsmensen heeft zich evenwel geducht gewroken. De christenen in Indië leerden wel het beproeven der geesten in de draaikolk welke de revolutionaire nationalistische beweging na de oorlog veroorzaakte. Er was zo in hun leven een vacuum ontstaan dat voor niet-christelijke beïnvloeding wijd open stond. Het werd dan ook prompt opgevuld met de idealen en leuzen van de revolutie die zich met groot geduld baan brak onder de bevolking van Indonesië. En zo koos de christen-inlander de zijde van de revolutionairen!

Tegelijk openbaarde zich in de zendingskringen — in diametrale tegenstelling met wat daarin vroeger werd gezien — een ongekend felle belangstelling voor de politiek! Zendingmensen schreven geladen politieke getuigenissen. Zendingsschrijven kondigden politieke verklaringen af. Deze wijziging in houding was ook het gevolg van een nieuw „denken”, een nieuwe theologie en een nieuwe filosofie. We kunnen daarop hier niet ingaan. Dat behoort ook niet. We constateren alleen het feit, dat deze verandering intrad, en dat de zendingmensen veelal van harte kozen voor het revolutionaire creatuur van Soekarno. Het sprak hier van zelf dat de christen-inlanders zich door de houding van de zendingmensen gesterkt en gerechtvaardigd voelden. Met vaardigheid en graagte haatterden zij bij de verdediging van hun houding de wapenen die hun uit christelijk-Nederland waren geleverd. C. V.

Onder de regenboog

V

Toen in de dagen van Noach heel de mensheid dreigde onder te gaan in de goddeloosheid, heeft de Here, om die mensheid te behouden, de grote vloed laten komen. Wij zagen dat in een vorig artikel. In Noach wilde de Here de mensheid bewaren. Opdat die mensheid niet zou verdrinken in de zonde, liet Hij alle goddelozen verdrinken.

Wij spraken steeds over de mensheid. Want daarover gaat het in Gen. 1-11. In Gen. 12 wordt ons de roeping van Abraham verteld. Dan gaat de Here, wat de voortgang van zijn openbaring omtrent zijn liefde en wil ten leven betreft, zich tijdelijk tot Israël beperken. Maar niet de redding van Israël, maar die van de mensheid is het grote doel Gods. Daarop is ook Gods voortgaande openbaring in de periode van Abraham tot pinksteren gericht. Reeds tot Abraham sprak de Here: In uw zaad zullen alle geslachten der aarde gezegend worden. Bij de openbaring en het heil, dat de Here aan Abrahams zaad schonk, bleef Hij het oog gericht houden op zijn grote doel, de redding van de mensheid.

Ondertussen bleef gelden, wat de Here vóór Abraham aan de mensheid geopenbaard had omtrent zijn liefde en wil ten leven. Gods openbaring aan Israël in de tijd van Abraham tot pinksteren is slechts een nadere ontvouwing van wat vóór Abraham was bekend gemaakt. Dat betekent dus ook, dat Gods openbaring aan Noach wat haar grote inhoud betreft, gelijk is aan wat de Here in de tijd van Abraham tot pinksteren bekend gemaakt heeft. De laatste openbaring is slechts een nadere verduidelijking en ontsluiting van de eerste. Gods openbaring voor en na Abraham mogen niet gescheiden worden. Zij hebben principieel hetzelfde doel en dezelfde inhoud.

Zocht de Here in de zondvloed het behoud der mensheid, na de vloed ging Hij daarmee door en bleef Hij zijn handen liefdevol naar de mensheid uitstrekken. Toen allen uit de ark gegaan waren, bouwde Noach een altaar voor de Here en offerde daarop van de reine dieren. Dat was het eerste bouwwerk van de mens na de vloed: een altaar. Geen stad om zich te beveiligen en machtig te zijn. Een altaar, waarop geofferd werd. Daarin beleeft Noach, dat hij klein en nietig maar de Here groot en aanbiddelijk was. Hij knielde voor God neer en zocht de gemeenschap met Hem. Hij wilde aan Gods kant staan en met God in de gemeenschap der liefde leven.

Bij dit offer beloofde de Here de aarde niet meer door een grote vloed te verderven. Het was de Here aan zijn hart gegaan de aarde te verwoesten. Gods hart had er onder gekreund, toen Hij al die mensen en al dat vee deed verdrinken. Het waren toch zijn schepselen. De Here wil hun leven. Hij verwoest niet graag. Hij vindt het erg wanneer Hij straffen moet. Het boek Jona verhaalt ons dat de Here, toen Jona het niet kon verkroppen, dat Nineve zich bekeerd had, tot de profeet sprak: Zou Ik niet blij zijn, dat zij zich bijtijds bekeerd hebben en zou Ik hen niet sparen, een stad met meer dan 120.000 kinderen en bovendien nog veel vee. De Here verderft niet graag kinderen en beesten. Hij is de God van het leven en Hij heeft er vreugde aan als het zijn schepselen goed gaat en hun leven bloeit. Hij vond het vreselijk, toen in het water van de zondvloed de lijken drevén en de cadavers van het vee.

Na de zondvloed beloofde Hij de aarde niet meer te verwoesten door een grote

vloed. Het voortbrengsel van het hart des mensen was boos van de jeugd af. Daarom had de Here de aarde schoon gewassen. Maar Hij zou dat nu niet meer doen. Hij zou nog meer verdragen. Daarin wilde Hij nog overvloediger zijn liefde openbaren. Daarom beloofde Hij, dat de seizoenen en dag en nacht elkander zouden blijven afwisselen en Hij zo het leven zou in stand houden.

Hij kwam niet los van de mensheid. Zijn hart ging er naar uit. Daarom herhaalde Hij ook zijn zegenend woord: Vermenigvuldigt u maar. De Here zou er zijn vreugde aan hebben, wanneer de wereld weer vol werd van mensen.

Ook hoefden de mensen niet bang te zijn voor de dieren. De beesten konden gemakkelijk een bedreiging gaan vormen voor de mensen, nu zij in zulk een klein aantal op de aarde waren na de vloed. De dieren vermenigvuldigen zich immers veel vlugger dan de mensen. Maar de Here zorgde, dat de dieren bang zijn voor de mensen en hen ontlopen. Zo beschermde Hij het leven van de mensen tegen de dieren.

Ook gaf Hij het dier aan de mens tot spijs. Misschien opdat de mens door het dierenvlees bijzonder gesterkt zou worden. Blijkbaar werden de dieren voor de zondvloed wel gebruikt voor de offers en werd hun melk gedronken en werden hun huiden en vachten aangewend tot het maken van kleding en tenten maar werden zij niet gegeten.

Nog meer beloofde de Here. Hij beschermde ook het leven van de mens tegen zijn naaste. Voor de zondvloed heerste er moord en doodslag op de aarde. Ook na de vloed zouden de mensen elkaar naar het leven staan. Maar de Here zei: Wie 's mensen bloed vergiet, diens bloed zal vergoten worden en Hij liet daarin nog eens duidelijk weten, dat Hij de doodslag haatte en het leven van de mens wilde. Daarom bepaalde Hij, dat de moordenaar met zijn eigen bloed gestraft zou worden. Wie die straf moest voltrekken, zei Hij er niet bij. Dat zou in sommige tijden de bloedwreker, die bij Israël aan zekere regels gebonden werd, zijn of een geslachts-hoofd of een vergadering van oudsten of de overheid in haar latere vorm.

Zo beloofde de Here, dat Hij de aarde niet meer door een grote vloed zou verwoesten. Winter en zomer, zaaiing en oogst zouden elkaar afwisselen en de Here zou de mens eten en leven geven. Hij schonk aan de mens het dier tot spijs en beschermde zijn leven tegen de dieren en de moordzucht van zijn medemens. Want Hij had lust in het leven. Hij was de God, die zich later aan Israël als Jahwe, de Schenker en Beminnaar van het leven, openbaarde.

Dit alles stelde de Here in en beloofde en gaf Hij aan de mens, omdat Hij de mens naar zijn beeld gemaakt had. Die verwijzing naar het beeld-Gods-zijn van de mens moeten wij opvatten als een motivering bij al de zo juist genoemde instellingen en beloften des Heren. Het is minder juist daarin alleen de reden voor de instelling van de doodstraf te lezen.

De Here gaf al die verordeningen en beloften, omdat Hij de mens niet losliet. De mens was immers zijn beeld. Zoals een kind op zijn vader mag lijken, zo mocht de mens op God lijken. De Here kon met hem omgaan. Hij was aanspreekbaar voor God en hij kon God antwoorden in zijn liefde. Hij was Gods vertegenwoordiger, die over deze aarde mocht regeren en met wie de Here gemeenschap der liefde wilde hebben. Daaraan bleef de Here vast houden.

Toen Hij verwees naar het beeld-Gods-zijn van de mens, sprak Hij zoals een vader doet tegenover zijn kind, dat zich ergerlijk misgaan heeft maar met wie vader het toch weer proberen zal. Dan zegt zulk een vader, dat hij voor het kind zal zorgen, het eten en drinken zal geven en het zal beschermen. Want, zo voegt hij er aan toe, je bent toch mijn kind. Ik wil zo graag, dat het goed tussen ons is en dat het je goed gaat. Zo wil vader zijn liefde tonen en schenken.

Welnu zo sprak de Here ook tot de mensheid op de gereinigde aarde na de vloed. Hij gaf haar heerlijke beloften en verzekeringen. Hij zei: Ik zal voor u zorgen en u eten en drinken geven en uw leven beschermen. Want gij zijt toch mijn mensheid, mijn kinderen. Zo liet de Here zien, hoe zijn hart uitging naar de mensheid en hoe Hij lust aan haar leven had.

Bij die gelegenheid gaf de Here aan de mensheid ook het teken van de regenboog. Hij richtte zijn verbond op met de mens en alle dieren, dat Hij niet meer alle leven door een zondvloed zou verderven. Dat verbond was niet een samengaan van twee partijen, die door wederzijdse beloften en sancties aan elkaar verbonden zijn. Het was een plechtige afkondiging en verzekering van wat de Here van nu en voortaan doen zou. En de regenboog zou daarbij een waarborg en teken zijn.

Er zijn er (Abr. Kuyper bv.), die menen, dat er voor de zondvloed geen regenboog geweest is. Er zou toen een gelijkmatig klimaat op de ganse aarde geheerst hebben en er zou geen regen gevallen zijn. De aarde zou bevochtigd geworden zijn door het grondwater en de dauw van de nacht. Door de zondvloed zouden er ingrijpende wijzigingen in de natuur zijn opgetreden, waardoor het kon gaan regenen. Nu is dat natuurlijk mogelijk. Maar aannemelijker lijkt het ons, dat het ook vóór de zondvloed kon regenen en dat dan, wanneer de zon scheen, het licht gebroken werd in de waterdruppels en er zo een regenboog ontstond.

Wij zullen ons de gang van zaken dus zo moeten voorstellen, dat de regenboog vóór de zondvloed ook wel bestond, maar pas na de vloed gesteld is tot een teken van Gods verzekering, dat Hij de aarde niet weer door water vernietigen zou. Zaaïing en oogst, koude en hitte, zomer en winter, zullen niet ophouden. Dat zal de Here altijd weer geven. Daar kunnen wij op aan. De Here heeft het beloofd.

Want Hij wil het leven der mensheid en de regenboog is een monument van zijn liefde. Wanneer wij de pralende boog aan de hemel zien staan, mogen wij bij ons zelf zeggen: Zo wil de Here het leven der mensheid. Hij heeft geen lust aan haar dood.

Dat zeer velen van de mensheid dat niet zien en erkennen, is een andere zaak. Een blinde ziet de zon niet. Maar daarom schijnt de zon wel. Zo is ook Gods boog aan de hemel een monument van zijn liefde en levenswil voor heel de mensheid, al verstaan velen dat niet. Hoe strekt Hij daarin de handen uit naar zijn mensheid, zijn kinderen!

Later heeft de Here nog veel meer laten zien van deze liefde. In zijn openbaring na Noach. Aan Israël. In de zending van de Christus. Hij had niet pas de wereld lief, toen Christus het offer der verzoening had gebracht. Hij had de wereld al tevoren lief. Daarom zond Hij de Christus. „Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe. Want God heeft zijn Zoon niet in de wereld gezonden, opdat Hij de wereld veroordele, maar opdat de wereld door Hem behouden worde,” Joh. 3: 16, 17.

Hij gaf zijn Zoon aan het kruis, opdat Hij de wereld zou behouden. Daarin openbaarde Hij in de hoogste mate zijn liefde en levenswil en gaf Hij alles, wat Hem mogelijk was, om toch een wereld te hebben, waarmee Hij in liefde leven kon.

Hij zocht de mensheid weer op na de val, reinigde de aarde van de goddelozen in de vloed, gaf aan de mensheid de plechtige verzekering van zijn liefde in de regenboog en schonk tenslotte zijn eigen Zoon ter verzoening aan het kruis. Als de mensheid nu nog niet hoort. Als haar hart nu nog niet gebroken wordt door de liefde Gods. In welk een afgrond zien wij bij de verwerping van zulk een liefde! Welk een raadsel is de zonde!

Het kruis is veel rijker dan de regenboog maar ligt in dezelfde lijn. In het licht van de latere en rijkere openbaring worden Gods verzekeringen aan Noach nog veel duidelijker. Wanneer ons hart is opengegaan voor wat de Here in het kruis openbaart, gaan wij de zin van de regenboog pas recht verstaan. Want in het kruis van de Christus is de levenswil des Heren ons volkomen geopenbaard.

Een mens verstaat, wanneer hij volwassen is, veel beter, wat zijn ouders bedoelden, toen zij hem in zijn kinderjaren van hun liefde spraken, dan toen hij een kind was. In zijn jeugd ervoer hij die liefde en voelde hij er zich gelukkig mee. Maar als

volwassene beseft hij, verrijkt met de kennis van alles wat zijn ouders voor hem geweest zijn in de loop der jaren, veel dieper, hoe lief zij hem altijd al hebben gehad en hoe zij met heel hun hart aan hem gehangen hebben.

Zo zeggen de Nieuw Testamentische gelovigen, die Gods liefde in heel de openbarings- en heilsgeschiedenis en tenslotte in het kruis gezien hebben: Nu begrijpen wij pas goed, wat de Here met de regenboog bedoelt en hoe Hij altijd weer van zijn liefde tot de mensheid gesproken heeft. Wanneer zij een regenboog aan de hemel zien, zien zij a.h.w. een kruis onder de boog staan. God zet een teken van zijn liefde hoog aan de hemel, voor ieder zichtbaar. Zijn hart is niet los van zijn schepping, maar blijft er naar uitgaan. Zijn liefde verloochent zich niet. Hij zoekt in zijn liefde het leven der mensheid. Over de wereld klinkt het lied van de regenboog, een lied, dat eenzelfde thema heeft als het lied van het kruis.

De ongelovigen verstaan die taal der liefde Gods niet. Maar Gods boog is en blijft daarom wel een verzekering der liefde Gods. Hoog staat aan de hemel te pralen de regenboog in zijn heldere kleuren. Zo hoog, zo wereldomvattend is de liefde Gods.

Oegstgeest.

R. Brands.

Aandacht voor

het nieuwe kerklied zal een levende kerk altijd houden. Voor een nieuwe psalmbelijming. Voor een goede berijming van andere Schriftgedeelten niet minder. Daarom is het goed ook kennis te nemen van wat buiten de kring van onze kerken tot stand komt. Het speciaal nummer van het maandblad „Ontmoeting” dat in mei 1962 verscheen onder bovengenoemde titel kwam door verkeerde adressering maanden te laat in ons bezit. Het kan en mag alsnog in de welwillende aandacht van critische lezers aanbevolen worden. Het is maar al te waar, wat Rookmaaker min of meer terloops schreef in zijn boek over kunst en amusement: dat aan de zingende gemeente de mond is gesnoerd en dat goed bedoelde en enthousiast ondernomen initiatieven buiten eigen poort voor de wachters nog wel eens te snel een reden zijn tot enghartige beschouwingen. Onder de hand raakt het liturgisch gewaad van onze eredienst wel erg versleten. Toen ik op 6 januari l.l. in de avonddienst — het was buiten bitter koud en prachtig mooi — na het horen van de geloofsbelijdenis van de kansel geroepen werd te zingen tot lof van God die de rijm „ten bekwamen stonde” rondstrooit, heb ik weer eens even met weemoed gedacht aan onze zwoegende deputaten. En aan onze zo langzamerhand bijna ergerlijke achterstand. En wat de gezangen betreft, waarlijk evangelische die wij missen moeten tot nu toe, zijn er heerlijk gezongen in de kerkdienst bij de uitvaart van Koningin Wilhelmina. Ds. Visee wees daar terecht op in zijn kerkblad.

Welnu, wie ontvankelijk blijven wil voor nieuwe schriftgezangen in de taal van onze tijd en voor jong en oud verstaanbaar, zal in het genoemde nummer van „Ontmoeting” die van (ds.) Jan Wit b.v. stellig kunnen waarderen. Zijn berijming van 1 Cor. 15: 52—58, die ik hierbij laat afdrucken, trof mij bijzonder.

In de ooievaar-pocketreeks schreef de heer A. C. de Gooyer een populair geschriftje over **Bijbeltaal en Moedertaal**, dat voor tweederde in beslag wordt genomen door een alfabetisch gerangschikte lijst van gezegden die ontleend zijn aan de Staten-vertaling. De uitvoerige inleiding handelt over verschillende voorlopers van zijn boekje en over de taal van de Statenbijbel. Op het populaire van dit overigens aardige geschriftje moet wel de volle nadruk vallen. Het zelfde onderwerp zuiver wetenschappelijk behandeld, vindt men in het gelijknamige referaat van Prof. Dr. G. Kuiper (V.U.) van 1952.

Aandacht van alle onderwijzsmensen die dagelijks omgaan met de jeugd van veertien jaar en ouder mag zeker gevraagd worden voor twee boeken die bij Bosch en Keuning te Baarn zijn verschenen, zonder jaartal, maar al niet meer van heel recente datum: **De uil op de toren**, van (ds.) G. van Veldhuizen, en **Niet**

met goed fatsoen, van Aart Romijn. Het eerste handelt over een leraar die in voortdurende kortsluiting met zijn omgeving leeft vanwege zijn karakter en zijn levensloop, en na jaren zichzelf ontdekt in het vergevend licht van de genade en een ander mens wordt, en opleeft, ook voor de klas. Het tweede tekent een heel net van middelbare-schoolverwickelingen rond een meisje van gescheiden ouders dat de atmosfeer in de klas bederft en van school gestuurd moet worden, maar hoe? Twee zuiver christelijke boeken, zonder literaire pretentie, maar goed geschreven. Leerzaam, en stichtend. Laten wij vooral niet denken dat voor en in de klas zulke zielen „bij ons” niet voorkomen. Hoe er door en om hen gestreden kan worden, wordt hier ontdekkend en met liefde belicht. Het eerstgenoemde boek is onlangs herdrukt met twee andere van dezelfde schrijver onder de titel **Kleintje Artis**; de nog voorhanden enkele exemplaren worden verkocht voor minder dan de prijs van een dubbele pocket. Wie iets meer van de taal en het levensgevoel van school-„tjeners” wil verstaan, kan bij Romijn terecht.

Bij de uitgeverij De Bezige Bij verscheen als geïllustreerde reuzenpocket no. 3 van de hand van professor Van Es uit Groningen een voortreffelijke bloemlezing uit het werk van Cats: **Spiegel van menselijk leven in prenten en verzen van Jacob Cats**. Enkele jaren geleden heb bij wij in dit blad een drietal prenten uit Cats' „Spiegel van den ouden en den nieuwen tijd” afgedrukt, met de bijbehorende verzen. Hier heeft men er een hele reeks, eveneens naar de oorspronkelijke editie. Voor wie wat thuis is in de oude literatuur en niet opziet tegen het 17e-eeuws nederlands, een kostelijk boek.

Eveneens nog in aansluiting op de Catshedenking van 12 september 1960 verscheen in het najaar van '62 bij Tjeenk Willink in Zwolle een bundel studies **Aandacht voor Cats bij zijn 300-ste sterfdag**, die, naar het zich laat aanzien, een kritische bezinning inluidt op het werk van deze ten onrechte onder invloed van doende „liberale” critiek ook bij christenen veel gesmaad of vergeten dichter. Voor wie zich merkt in het bijzonder met de nederlandse letterkunde bezig houdt, ter aandachtige lezing hartelijk aanbevolen. Even dwaze als hardnekkige Cats-legenden worden hier afdoende weerlegd.

In dit verband wijs ik ook op de twee gedegen dissertaties die in 1962 in de neerlandische faculteit van de Vrije Universiteit zijn verdeeld: van R. G. K. Kraan, over de geschiedenis van „**Ons Tijdschrift**” 1896—1914 en van mejuffrouw M. H. Schenkeveld over **Willem de Clercq en de literatuur**. Twee studies waarmee het grondlegend werk van professor Wille door diens opvolger en zijn leerlingen op waardige wijze is voortgezet. Wellicht komen wij op deze publicaties nog terug.

Wie over de inhoud van de eerste nader ingelicht wil worden, kan terecht in het novembernummer van het onderwijsblad Ad Fontes, waar dr. J. Karssemeijer dit „interessante proefschrift” uitvoerig bespreekt.

In het jongste nummer van „Philosophia Reformatie” (3e en 4e kwartaal 1962) verscheen van onze medewerker dr. J. Stellingwerff een knap artikel, getiteld: **Kritiek op K. Schilder als filosoferend dogmaticus** (pp. 106-125). Het betreft hier een bepaald aspect in het werk van Schilder. Zo goed als wij destijds de studie van prof. Dooyeweerd over de twee lijnen in het werk van Abraham Kuyper met dankbaarheid hebben begroet, en benut, zonder daarmee de echt reformatorische arbeid van Kuyper uit het oog te verliezen, zo zullen wij ook nu de diepte van Schilders gedachten en de reformatorische kracht van zijn geest niet gaan missen als ons de ogen zijn geopend voor die punten in zijn dogmatisch werk waar die reformatorische kracht niet heeft doorgestoten. De goede lezer zal verstaan dat deze „Kritiek” uit liefde is geboren.

In de pas opgezette serie „Christelijk Perspectief” verscheen, keurig uitgevoerd, bij Buijten en Schipperheijn te Amsterdam als eerste deel een bundel **Verkenningen** in de wijsbegeerte, de sociologie en de rechtsgeschiedenis, van prof. Dooyeweerd. Van dit drietal studies verscheen de eerste („Calvinistische Wijsbegeerte”) eerder in deel I van Scientia, handboek voor wetenschap, kunst en religie (1962). De beide andere („Grondproblemen der wijsgerige sociologie” en „Individu, gemeenschap en eigendom”) zijn eveneens herdrukt, maar door de schrijver omgewerkt en uitgebreid. Voor ieder die belang stelt in de calvinistische wijsbegeerte en haar ontwikkeling, een goedkope uitgave van actueel belang en de aandacht ten volle waard.

Alles tezamen een bont allerlei. Wie de stof past, grijpe haar aan.

januari '63.

J. Bosch.

SCHRIFTGEZANG NAAR 1 COR. 15: 52-58.

(Melodie: Psalm 107)

*Bij 't steken der bazuinen
gaat in een punt des tijds
over der wereld puinen
Gods licht op, klaar en wijds
En die in Christus zijn
ontmoeten blij elkander,
ontkomen aan de schijn,
geheel en al veranderd.*

*Als de bazuinen blazen
Gods allerlaatst appèl,
dan vaart een groot verbazen
door hemel, aard' en hel,
dan rijzen in het licht
de doden, die nu slapen
en voor Gods aangezicht
worden ook wij herschapen.*

*Dit broze mensenleven,
verloren in de tijd,
zal God een lichaam geven
van onvergank'lijkheid.
Dan is geheel geschied
het woord van den beginne:
Het doodsrijk zinkt in 't niet;
Gods rijk zal overwinnen.*

*Als Gods bazuinen klinken
en als het morgenrood
te middernacht zal blinken,
o strenge, bitt're dood,
waar is uw zege dan,
waar is uw scherpe schade
aan vrouw en kind en man,
uw rijk van ongenade?*

*Tiran die onomwonden
verdelgt in stad en land,
al is door onze zonden
de wet ook op uw hand,
Gode zij dank dat Hij
uw schrikbewind deed falen.
In Christus zullen wij
de lauwerkrans behalen.*

*Bazuinen en klaroenen,
trompetten, hel en luid,
nodigen ons tot koene
en trouwe daden uit.
De arbeid in den Heer
zal niet in 't ijle vallen,
maar blinken tot zijn eer,
als Gods bazuinen schallen.*

Uit: „het nieuwe kerklied”; speciaal nummer van „Ontmoeting”, april/mei 1962.

ROUW in „Westminster”

Op zondag 18 november l.l. stierf plotseling in zijn woning te Glenside bij Philadelphia in de staat Pennsylvanië in de Ver. Staten, professor Ned. B. Stonehouse, in leven hoogleraar aan de Westminster Theologische Hogeschool te Philadelphia. Zestig jaar oud. Na enige tijd ziek te zijn geweest, had hij juist in de voorafgaande week zijn colleges hervat. Op die bewuste zondag, 18 november, was hij in de voormiddag naar zijn gewoonte in de kerk geweest van de Calvary Orthodox Presb. gemeente ter plaatse, waar hij tijdens de vacature voorzitter van de kerkeraad was. De avonddienst heeft hij niet meer kunnen bijwonen omdat de HEERE hem tussen beide diensten heeft weggenomen.

Wij maken in ons blad melding van dit plotseling sterven niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats vanwege de persoon van dr. Stonehouse, maar voornamelijk vanwege zijn positie aan de Theologische Hogeschool te Philadelphia, waaraan hij als hoogleraar verbonden is geweest gedurende een reeks van jaren. De Theologische Hogeschool, die als toevoegsel in haar naam het woord „Westminster” draagt. Dit woord „Westminster” in deze naam is een directe herinnering aan de „gereformeerde” of wil u calvinistische confessie van de angelsaksische reformatorische kerken. Deze kerken hebben niet zoals onze Nederlandse reformatorische kerken de drie formulieren van eenheid van de nederlandse kerken, maar de zogenaamde westminster „Standards”, de formulieren van eenheid van de engelse gereformeerde of calvinistische kerken. Voorts is het woord „Westminster” in de naam van deze Theologische Hogeschool te Philadelphia, een herinnering aan de „vrijmaking”. Niet aan de vrijmaking van 1944 in ons land, maar aan de vrijmaking in 1936 in de Ver. Staten. Deze Theologische Hogeschool is namelijk opgericht toen te Princeton (een oude calvinistische universiteit in de Ver. Staten) in de theologische faculteit het modernisme de baas was geworden en toen dienstengevolge dr. Machen, die daar toen hoogleraar in de nieuwtestamentische vakken was, als zodanig was afgezet. Dit was in 1929. Toen hebben vele vrienden van dr. Machen, vrienden en broeders in het geloof, de basis gelegd voor „Westminster Theological Seminary” te Philadelphia, waaraan dr. Machen z'n arbeid in gereformeerde, schriftgelovige zin kon voortzetten. Toen Westminster Theological Seminary gesticht is is dr. Stonehouse daar aangesteld tot „instructor” in de nieuwtestamentische vakken. Wij zouden zeggen tot assistent van prof. Machen. Naast hem is toen benoemd voor het vak de apologetiek dr. Cornelius van Til, die daar tot vandaag toe zijn werk mag verrichten naast anderen. Ik mag wel zeggen dat de laatste onder ons niet minder, maar wellicht beter bekend geworden is dan dr. Stonehouse, vooral door zijn publicaties over en tegen Karl Barth.

Toen prof. Gresham Machen in 1937 gestorven was, werd dr. Stonehouse in zijn plaats benoemd als hoogleraar. In deze functie is hij werkzaam geweest tot de dag van zijn dood.

Dr. Stonehouse is één van die figuren geweest, die, stammend uit een milieu van Nederlandse origine, thuis geraakt is in een **volledig** amerikaans theologisch en kerkelijk milieu, en die als zodanig niet weinig heeft bijgedragen tot het slaan van een brug in de Ver. Staten tussen **reformatorische** kerken en kringen welke uit verschillende Europese achtergronden stammen. Gelijk bekend hebben alle Amerikaanse kerken en kerkelijke kringen, gelijk de gehele Amerikaanse cultuur, euro-

pese achtergronden. In het kerkelijke leven zijn deze onderscheiden historische achtergronden de voornaamste oorzaken van het feit, dat er in de Ver. Staten zo enorm veel kerkelijke „denominaties” zijn. Op de oppervlakkige beschouwer maakt het Amerikaanse protestantisme de indruk van een hopeloze verdeeldheid. Dat valt wat mee wanneer men let op het vele dat deze denominaties gemeen hebben in visie op het evangelie, in liturgie, in liederenbundels, gebeden enz. Veel theologische en kerkelijke problemen, welke de oude Europese kerken bezighouden, hebben voor het Amerikaans protestantisme hun zin en betekenis verloren. Men kan zeggen, dat er met betrekking tot deze dingen in de Ver. Staten een enorm nivelleringsproces gaande is. Stonehouse is één van die figuren geweest, die zelf stammend uit een streng gereformeerd milieu uit de Nederlandse afgescheiden kringen in een levend contact gekomen en gebleven is met Amerikaanse presbyterianen, die ook stipt bij het Woord Gods en de oude reformatorische confessie leefden. Hij is geboren in Grand Rapids, Michigan. Het centrum van de uit de afgescheiden kringen in Nederland stammende emigranten van de vorige eeuw, die in de Ver. Staten de Christelijke Geref. Kerk geplant hebben met als kerkelijk Jerusalem de geboorteplaats van Stonehouse. In 1924 afgestudeerd aan Calvin College. Vandaar naar Princeton, toen nog terend op oude roem van het calvinistisch bolwerk van Amerika te zijn. Daar behaalde hij de angelsaksische theologische graad van „Master of Theology” in 1927. In het jaar 1929 behaalde hij de graad van doctor in de theologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam nadat hij nog tevoren in Tübingen in Duitsland had gestudeerd. De Presbyterian Guardian — het maandblad van de Orthodox Presb. Kerk in de Ver. Staten, van welke kerk Stonehouse lid was sinds de dertiger jaren naar we menen, schreef van hem, dat hij geen isolationist was, maar dat hij er op uit was om voor ogen te houden de noodzaak van afscheiding van elk compromis dat de Christus en zijn kerk kon ontorenen, maar tevens de schriftuurlijke oecumeniciteit welke de ware kerk dient na te streven. Hij was een voorbeeld van een geduldig christelijk strijder, zegt het blad, die gewillig was tot de strijd zowel met kracht als met hoffelijke nederigheid in welk strijdperk God in zijn voorzienig bestel hem ook plaatste.

Zelf schreef hij een paar jaar geleden, toen hij vijf en twintig jaar mederedacteur van de Presbyterian Guardian was, met het oog op onze tijd en taak dit:

„Het Woord Gods blijft eeuwig.....

En er is en blijft een voortdurende behoefte aan gelovige verklaring van dit Woord.

In feite is er een schreeuwende nood de problemen duidelijk te stellen en uiteen te zetten in deze tijd van mistigheid en dubbelzinnigheid. Hand in hand met de ontwikkeling van een ontspoorde en valse oecumeniciteit gaat een onschriftuurlijk inclusivisme en universalisme hetwelk ontrouw aan het evangelie betekent. Langs het hele front moeten de lijnen duidelijk worden getrokken indien wij niet een generatie zullen voortbrengen die het doorzicht mist de waarheid van de leugen te onderscheiden. Deze taak ligt er voor ons allen”.

De figuur van Stonehouse en z'n positie aan de Theologische Hogeschool te Philadelphia is in onze kringen niet overbekend geweest. 1) Waarschijnlijk hebben zijn persoonlijke contacten met kringen van de Vrije Universiteit, zijn vriendschap

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak.
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw“:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

met Berkouwer en met Herman Ridderbos, zijn aanwezigheid op zogenaamde Geref. Oecumenische Synodes zijn bekendheid in onze kringen niet bevorderd. Toch willen wij zijn nagedachtenis hier eren als die van een man, die wars was van compromissen met de modernistische denkbeelden in kerk en theologie en die een strijder was voor een reformatorische, schriftuurlijke oecumeniteit. Deze laatste oecumeniteit ligt op het ogenblik niet binnen de horizon van onze menselijke waarneming. Dit heeft de overledene geweten. Niettemin is hij er naar blijven uitzien. Gods kinderen zullen blijven haken naar dit ideaal al ligt het bereiken er van achter wijkende horizonnen. Dikwijls is dit het geval geweest in de tijd van de nieuwtestamentische kerkgeschiedenis. In dit opzicht is onze tijd niet vreemd.

Wij gedenken met medeleven aan de lege plaats aan de Theol. Hogeschool te Philadelphia en spreken de hoop en de bede uit, dat deze spoedig weer vervuld moge worden.

J. Meester.

1) Voor belangstellenden delen we mee dat de dissertatie van dr. Stonehouse in 1929 was: *The Apocalypse in the Ancient Church*. Van zijn hand zijn voorts verschenen: *The Witness of Matthew and Mark to Christ*, 1944, 2nd ed 1959; *J. Gresham Machen. A biographical memoir*, (een lijvig werk omtrent zijn voorganger aan de Westminster Theol. Hogeschool). Paul before the Aeropagus and other New Testament Studies, 1957. Verder heeft hij de uitgave bezorgd van „*God Transcendent and other Sermons*” by J. Gresham Machen, 1949; „*What is Christianity and other Adresses*” by J. Gresham Machen, 1961. Zeer waardevolle geschriften van Gresham Machen. Voorts was hij redacteur van de *New International Commentary on the New Testament* (7 vols), 1951, en was hij medewerker van *The Infallible Word*, 1946, nieuwe uitg. 1953. Hij was van 1936-'37 tot 1945-'46 redacteur van de *Presb. Gardian* en van 1954 tot 1958 van de *Westminster Theological Journal*.

J. M.

Gestrenghed — hardvochtigheid — hoogmoed.

Om kort te gaan: al te grote gestrenghed kan niet zonder hardvochtigheid en hardvochtigheid niet zonder hoogmoed zijn.

Calvijn.

BOEKBESPREKING

J. van der Beek, **Batig Slot, een studie over het Bijbelboek Prediker**, deel I. Sonsbeek-reeks 1962. Prijs f 2.50. Voor lezers van de Gereformeerde Dagkalender f 2.—.

Dit boek is bewijs en vrucht van de „vrijheid der exegese”, die hartstochtelijk is en wordt bepleit door Prof. Dr. K. J. Popma. „Vrijheid der exegese” wil zeggen, dat men geen theologie gestudeerd behoeft te hebben, geen theoloog behoeft te zijn, om de Bijbel te lezen en te verstaan en te verklaren. Dat kan ieder doen en dat mag ieder doen. Men kan daarbij plezier hebben van kennis der talen waarin Oud en Nieuw Testament geschreven zijn en tot ons zijn gekomen. Maar die kennis is geen onmisbare voorwaarde. En bovendien is kennis van een andere taal — andere talen — ook nog geen zaak van wetenschap, laat staan van theologische wetenschap. De zakenman, die vlot zijn Engels spreekt, is daarmee nog geen taalkundige. En de man die, zoals de heer Van der Beek, Hebreeuws geleerd heeft, om het Oude Testament in z'n oorspronkelijke vorm te kunnen lezen, is daarmee nog geen Semitist.

Al huldigt de heer Van der Beek met Prof. Popma de vrijheid der exegese, hij is evenwel geen aanhanger van Prof. Popma wat betreft diens opvattingen over het boek Prediker. Prof. Popma meent dat in dit boek verschillende sprekers aan het woord komen, min of meer als in het boek Job. Hij heeft deze gedachte neergelegd in een aparte studie en we komen haar ook elders bij hem tegen. De heer Van der Beek is van oordeel dat het boek Prediker uit één pen gevloeid is, afgezien waarschijnlijk van inleiding en slot die van een „uitgever” zouden kunnen zijn. De auteur handhaaft óók dat het boek van Salomo is, waarmee hij dus afwijkt van de door velen geopperde mening dat Prediker een van de laatste boeken van het Oude Testament is. Zo o.a. Aalders en K. Schilder. Ik ben het hierin met Van der Beek eens. Hij noemt (op blz. 134) ook even mijn naam (met die van Ds. Van Raalte). Maar het verband waarin hij dat doet is m.i. minder gelukkig. Hij zegt daar n.l. dat de Nederl. Geloofsbelijdenis Salomo noemt als de auteur van Prediker. En dan komt: „Op dit punt wijken vele hedendaagse theologen in Nederland van de belijdenis af”, waarop dan Ds. Van Raalte en ondergetekende uitzonderingen zouden zijn. M.i. is het niet juist om hier te spreken van afwijking van de belijdenis. Inderdaad spreekt de belijdenis van „drie boeken van Salomo, namelijk de Spreuken, de Prediker en het Hooglied”, maar zij geeft daar (in art. 4) een opsomming van de canonieke boeken, die regel zijn voor geloof en leven. De belijdenis doet daar geen belijdenis omtrent het auteurschap dezer boeken. Zij noemt ook de brief aan de Hebreëen onder de brieven van Paulus, maar niemand weet wie die brief geschreven heeft. Zij spreekt ook van de Psalmen van David. Belijdt zij nu dat alle 150 Psalmen van David zijn? of belijdt zij dat wél de Psalmen van David, maar niét die van Asaf canoniek zijn?

De auteur ontdekt zeven reeksen in de onderzoekingen die Salomo ingesteld heeft naar het voordeel dat een mens heeft van zijn zwegen onder de zon, zulks naar de zeven „refreinen” (2 : 24—26; 3 : 12—15; 3 : 22; 4 : 17—19; 8 : 15; 9 : 7—10; 11 : 7, 8v.), waarin opwekkingen tot positieve aanvaarding van het leven gevonden worden. In dit eerste deel worden vier reeksen behandeld plus nog een deel van de vijfde reeks, waarna volgen aantekeningen, een concordantie, een literatuurlijst, alsmede een hoofdstukje over „Het boek Prediker is Gods Woord”.

Ik heb het boekje met veel genoegen gelezen. De wijsheid van Prediker wordt erin doorgegeven. Het is zeker de moeite waard om dit boekje te bezitten. De prijs behoeft geen bezwaar te zijn. De stichting „De Gereformeerde Dagkalender” (Arnhem), Sonsbeek-reeks, heeft er een goed werk aan gedaan deze studie uit te geven. We wachten met belangstelling het tweede deel af.

B. J.

Ds. C. Vonk, **De Voorzeide Leer**. Deel Ia De Heilige Schrift. Inleiding, Genesis, Exodus. Afl. 7.

Met deze aflevering, die de bladzijden 465 tot 525 omvat, is dit deel, dat handelt over Genesis en Exodus, voltooid. De auteur zet hier voort de behandeling van de oprichting van het heiligdom te Horeb. Hij spreekt over de kleding der priesters, speciaal die van de hogepriester, waarbij uitvoerig wordt ingegaan op efod, borstlap, urim en tummin. Volgens Ds. Vonk zijn de veel omstreden urim en tummin identiek, althans sacramenteel identiek, met de 12 stenen waarop de namen der Israëlietische stammen gegraveerd zijn. Deze identificatie wordt ook aangetroffen bij Flavius Josephus, die geschreven heeft over de Joodse Oudheden (III, 9). Deze opvatting is de overweging ten volle waard.

Mooi is het stukje over „De grote annexatie”, waarin Ds. Vonk spreekt over de grote overeenkomst van Israëls heiligdom met de heiligdommen van buurvölker en over de overeenkomst in cultische gebruiken. God heeft, aldus Ds. Vonk, beslag gelegd op heidens godsdienstig bezit — waarin ook nog verworpen resten van Woordtraditie aanwezig waren — om het in dienst te nemen voor Zijn volk.

In het laatste gedeelte: Horeb — grondlegging der wereld, sluit Ds. Vonk zich aan bij de door Dr. Holwerda geponeerde en verdedigde gedachte dat de uitdrukking „grondlegging der wereld” ziet op de periode van de uittocht uit Egypte met al wat daaromheen ligt en wat daaraan vastzit: „De grondlegging der wereld” = „Horeb”, en „vóór de grondlegging der wereld” = in de patriarchale tijd. Hierover is m.i. het laatste woord nog niet gesproken.

In de noten geeft Ds. Vonk nader rekenschap van bepaalde details. Bladz. 518 biedt een lijst van verbeteringen. De bladzijden 520 tot 525 geven een inhoudsopgave.

Nogmaals zij dit boek warm aanbevolen ter lezing en bestudering en overdenking. Heeft men voor z'n werk tegenwoordig nog wel geld over? Heeft men nog lust en tijd om zulke lectuur ter hand te nemen? Lectuur, die ons inleidt in de **Schrift?** die niet praat over allerlei afgeleide dingen, waarover zozeer getwist wordt, maar die ons voert naar de bron?

B. J.

PERSSCHOUW

HET WONDER VAN BATAKLAND III.

„Tole!”?

Zending hecht niet aan begrippen. Het is werkelijk niet van belang, of bepaalde aanduidingen van het ambt van zendbode daarvoor al of niet gebruikt worden. Als de zaak er maar is. Zending is Kerk-in-beweging. En deze beweging begint — in Europa en in heel de wereld — voor de deur van ons huis.

Er bestaat geen twijfel aan: Batakland is christelijk, maar evenzo is onwettigbaar dat Sumatra en Indonesië zendingsgebied, missiegebied, zijn. De Batakkerk is zo voor als na-ingeklemd tussen de islamietische blokken en het zal er op aankomen wie de beweging voorwaarts tot stand brengt: de wig of de blokken.

Pematang-Siantar, de universiteitsstad van de Batakkerk ligt in het noord-oosten van het Tobameer. Het is grensgebied. De plaats telt 100.000 inwoners. Maar slechts een tiende deel ervan is christen, de rest is mohammedaan. Zeven kerken staan tegenover 30 moskeeën en verborgen daartussen liggen er de voorvaderentempels van de chinezen. Maar ook het oude heidendom is in het gewaad van het nationalisme opnieuw opgestaan. Voor Pematang-Siantar ligt Simalungun. In dit wijde bergland leven 200.000 mensen. 20 pct. van de bevolging is christen.

Wie door Angkola in het zuiden van Batakland reist, ontdekt op het eerste gezicht: hier heerst de Islam. Angkola is een mohammedaans land, en in de dorpen ervan woont een minderheid van christenen met een overweldigende meerderheid van mohammedanen huis aan huis.

Zending is kerk-in-beweging, en deze beweging begint voor de huisdeur van iedere christen. Zij begint in het gezin van die christelijke soldaat die een islamietische vrouw heeft genomen. Zij begint in Angkola in het huis waarin de mohammedanen de volksgenoot als buur woont, zij begint in Pematang-Siantar of de dichtstbijzijnde hoek van de straat, waar de buurman een heidense chinees is. Zij begint in Simalungun waar de mensen het heidendom hebben vaarwel gezegd en op het nieuwe wachten. De kerk die in een coëxistentie met de niet-christelijke buur leeft is gedoemd om te sterven. Wie evenwel zal de zendingsarbeid verrichten?

Voor de 1000 gemeenten van de Batakkerk zijn ongeveer 200 predikanten beschikbaar. 150 studenten in de theologie studeren momenteel aan de christelijke Nommensen-universiteit in Pematang-Siantar, die in 1954 werd opgericht. Reeds uit deze getallen is het duidelijk dat de predikanten van de Batakkerk niet ook nog voor de zendingsarbeid buiten het Batakland kunnen worden uitgezonden, ofschoon aanstonds gezegd moet worden dat tot voor kort twee Batakse predikanten op Mentawai werkzaam waren. Maar zending is een zaak van iedere christen. En dat heeft de Batakkerk reeds van haar ontstaan af ingezien. De Batakse Zendingsvereniging heeft reeds sinds tientallen jaren bewezen dat zij levenskrachtig was.

Maar het gaat niet alleen om georganiseerde zendingsarbeid, hoe belangrijk deze voor het leven der kerk ook is. Misschien is voor de Batakkerk nog belangrijker de „natuurlijke” zending. Sedert overlang zijn de Bataks een volk zonder ruimte. Zij dringen over hun grenzen heen. De christelijke Batak die in de diaspora gaat, neemt bijbel en gezangboek mee. Zo ontstaan overal op de Indonesische eilanden, die het doel van de

Batakse emigratie zijn, nieuwe christelijke centra. En deze centra bezitten niet zelden een sterke uitstralingskracht.

De wil tot zending kan men niet organiseren. Hij is altijd een geschenk, dat God ten deel laat vallen aan de kerk, die zich voor zijn Woord open stelt en bereid is zich door Hem in gehoorzaamheid te laten gebruiken om in het navolgen van Hem bode en verkondigster van zijn liefdeboodschap aan de wereld te zijn. Dit geschenk viel de Batakkerk op bijzondere wijze ten deel in het uur dat wel het zwaarste was in heel haar geschiedenis. Toen de Japanners in 1942 ook Indonesië bezetten, eisten zij van de bevolking de erkenning van de Tenno, de goddelijke keizer in Tokio. In dat uur der beproeving werd de Batakse christenheid de kracht geschonken om te getuigen. De verering van de keizer wees zij af. Tegen het verbod van de bezettende macht in bezocht zij 's zondags toch de kerkdiensten. En er geschiedde nog wat anders. In het Noord-Oosten van Batakland had een predikant, ds. Wismar Saragih, een boek van de Japanse evangelist Kagawa gelezen, en dit boek had hem geschokt. Hij riep zijn gemeente toe: „Als de kerken gesloten worden, moeten dorpspleinen, huizen, rijstvelden en markten onze preekplaatsen worden”. Er ontstond de grote „lekenbeweging”. „Saksi im Kristus” — Getuigen van Christus. En de leden van deze beweging gingen van toen af, tot op heden, twee aan twee ieder weekeinde de heidense dorpen in en roepen de mensen tot Jezus. Onder uitwendige druk en de dwang van een heerschappij van vreemden beleefde de Batakkerk het wonder: De kerk geraakte in beweging. Zij bleef niet alleen even sterk als zij was, zij breidde bovendien nog uit.

Meer dan een en een kwart eeuw zijn voorbij gegaan sedert in Batakland het eerste kruis werd opgericht. Het was het kruis op het graf van de martelaren Munson en Lyman. Een eeuw is het geleden sedert in het noorden van Sumatra het eerste kerkje gebouwd werd. Boven op de spits van de toren ervan rees het kruis omhoog, het teken van smaad en aanvechting van geringheid en dood. Ook de Batakkerk is een kerk van het kruis. Zij weet van aanvechting, van lijden, van sterven. Maar ook nog van wat anders spreken de duizend kruisen op de duizend kerken van het land: zij spreken van de overwinning van Jezus Christus, van zijn gewonnen waagstuk, dat Hij met hel en duivel, met nacht en dood aanging. Zij verkondigen dat op de vaandels van Jezus de overwinning geschreven staat. En overwinning betekent: „Tole! — Voorwaarts!” Het moge de Batakkerk geschonken worden dat zij de weg achter Jezus aan opgaat dat zij met Hem het waagstuk aandurft, kerk te zijn in deze wereld en dat zij met Hem voorwaarts gaat, zijn overwinning tegemoet.

Dit is het schone verhaal van dr de Kleine over het wonderlijke ontstaan en de even wonderlijke groei van de Batakkerk.

Het is de moeite waard het te leren — en te bestuderen.

Want het is goed in herinnering te houden wat een man als Nommensen deed. Twintig jaar lang werkte hij in Batakland vóór hij voor de eerste maal met verlof naar Europa ging. Hij moest daarna zijn voortreffelijke vrouw achterlaten. Nooit heeft hij haar weergezien. Na zijn eerste verlof werkte Nommensen nog meer dan dertig jaar op Sumatra.

Het is ook van groot belang dat we iets beseffen van de geweldige moeilijkheden waarvoor de zendelingen komen te staan zowel bij hun eerste contact met de heidenwereld alsook dan wanneer de kracht van het heidendom wordt gebroken. In „het Westen” kan men daarover gemakkelijk en vrijblijvend theoretiseren! Maar de mannen en de vrouwen van de zending moeten beslissen, handelen. Ze moeten dat doen en ze doen dat ook altijd — hoe dan ook!

Merkwaardig en vol waarschuwing is ook de enorme geestelijke en numerieke groei van de Batakkerk toen de voorgedij van de Europese zendingsinstanties — force majeure, tengevolge van de wereldoorlog — werd beëindigd.

We mogen ook nooit vergeten wat deze **duitse** zending in ons Ned. Indië heeft gedaan. Ze heeft het gepresteerd, om, toen het nodig was, in korte tijd niet minder dan **enkele tientallen** missionarissen naar Batakland te zenden! Dat waren mannen en vrouwen die voor salaris en zo volkomen onverschillig waren. Ze begeerden alleen tot aan hun dood te mogen werken aan de vervulling van hun opdracht. Enorme offers hebben ze gebracht. Wie iets van deze mannen wil weten leze het boek van D. Rijkhoek — een oom van Mevr. Schilder Jr! — „De Gele Mierenplaag”. Deze was één van de zendelingen in Batakland.

Wie de worsteling van deze zendelingen, hun grenzenloze toewijding en offerbereidheid, de gevaren die zij trotseerden, en daarbij ook het leven en de strijd van deze jonge kerken, leert kennen die kan zich alleen maar diep schamen over het vele, kwasi-gewichtige, maar in feite zo zinloze en slechte geharrewar waaraan vele van de „oude” kerken hun kracht verteren en Gods rijk en kerk schade doen! C. V.

KERKNIEUWS

Het besluit van de Particuliere Synode van Zeeland en Noord-Brabant inzake Ds. Telder dat aan Opbouw werd toegezonden werd ter drukkerij te laat ontvangen om nog deze week geplaatst te worden. Redactie.

Bedankt voor Gramsbergen en Lutten aan de Dedemsvaart: J. Bomhof te Marknesse en Nagele.

Ds. J. J. Arnold van Amersfoort-W. ontving verlof om van 1 april-1 oktober a.s. ambtelijke arbeid te gaan verrichten in de kerk van Curaçao.

Ds. H. H. v. d. Linden van de Vrije Geref. Kerk van Kaapstad hoopt half juli voor drie maanden met verlof naar Nederland te komen.

Classis Hoogeveen. In het schrijven van bovengenoemde Classis, dat is uitgegaan naar de Classes van de Gereformeerde Kerken in Nederland en naar de kerkelijke pers, dient een correctie te worden aangebracht. Door een vergissing is de naam van de betreffende kerkelijke gemeenschap onvolledig vermeld geworden. In plaats van E.C.-E.E. dient gelezen te worden: Emmer-Compascuum — Emmer-Erfscheidenveen.

Ds. W. G. de Vries van Leiden overgekomen deed j.l. zondag zijn intree in de Geref. Kerk van Helpman. Ds. E. V. v. d. Born die hem als zodanig bevestigde koos als tekst voor zijn preek 2 Kor. 2 : 14-17. Ds. de Vries had als tekst van zijn intree-preek Hebr. 13 : 1-3.

Propaedeutisch-examen:

Geslaagd voor het propaedeutisch-examen de heer M. H. Sliggers, Rozenhagenstr. 35, Haarlem.

Afscheid Ds W. G. de Vries te Leiden

Zondagmiddag 20 januari nam Ds de Vries afscheid van de gemeente te Leiden met een predikatie over Hebr. 13 : 20 en 21. Br. G. Terpstra sprak namens de kerkeraad de vertrekkende predikant toe. Bij dit afscheid waren o.m. afgevaardigden van het gemeentebestuur en Ds H. J. Haan, predikant der Lutherse gemeente, aanwezig.

Ds K. de Hoop

Met ingang van 1 januari j.l. is ds. K. de Hoop als reserve-legerpredikant verbonden aan het Militaire Sanatorium en het Gewestelijk Militair Hospitaal, beide te Amersfoort, alsmede aan het Herstel- en oefencentrum Zeist te Austerlitz.

Hij verzoekt aan familie en/of kerkeraad om opgave van naam en adres, wanneer een militair onzer kerken in één van genoemde inrichtingen mocht worden opgenomen. Zijn adres is Troelstralaan 69 c, Amersfoort.

Ingebruikname kerkgebouw te Vroomshoop

Op donderdagavond 10 januari j.l. nam de gemeente van Vroomshoop in een speciale bijeenkomst haar nieuwe kerkgebouw in gebruik. De consulent Ds J. J. v. d. Hoek van Den Ham kon o.m. burgemeester G. Bramer welkom heten, terwijl ook architect Boxman uit Nijverdal met aannemer en onderaannemers aanwezig waren. Nadat br. J. H. Bolks een overzicht had gegeven van de lotgevallen der gemeente gedurende de 16 jaar na de vrijmaking en de voorgeschiedenis van de bouw had gememoreerd, hield Ds v. d. Hoek een preek over Zach 4 : 6. Het woord werd voorts gevoerd door Ds M. Brandes van de genabuurde kerk Daarlerveen en de architect, terwijl het slotwoord gesproken werd door Ds J. Bos, legerpredikant te Leiden, vroeger predikant te Daarlerveen. Vele geschenken werden aangeboden voor de aankleding en verfraaiing van het 150 zitplaatsen tellende kerkgebouw en de bijbehorende lokaliteiten. Het door de fa. Kamp en Zn. geleverde orgel, werd op deze avond bespeeld door Ds H. Pool van Avereest-Dedemsvaart.

Zendingsarbeiders Tanah Merah, W.-Nw. Guinea

Tot nader aankondiging behoeft het nieuwe adres via de MAF, Kota Baru (Sentani) nog niet gebruikt te worden.

Men wordt verzocht in het vervolg het oude adres: Zendingshuis, Tanah Merah (Boven-Di-goel) West-N.-Guinea weer te gebruiken.

Dus geen post (ook geen post-pakketten) meer via de MAF Kota-Baru (Sentani) zenden. Over reeds verzonden poststukken behoeft men zich geen zorgen te maken; die komen wel over.

Al onze zendingsarbeiders en hun gezinnen verkeren in goede welstand en het zendingswerk vindt op alle posten ongehinderd voortgang.

Capelle a. d. IJssel

Op vrijdag 18 januari herdacht de geref. kerk te Capelle a. d. IJssel haar 75-jarig bestaan. Br.

C. Klapwijk gaf een historisch overzicht vanaf 1874, het jaar waarin de Prins Alexanderpolder droog kwam, tot heden. Een der catechisanten, Klaas de Ruiter, las een opstel voor over het ontstaan van de Heidelbergse Catechismus. Prof. J. Kamphuis sprak over het onderwerp „Onderhoudende art. 43 K.O.”. Vocale medewerking werd verleend door het Gereformeerd koor o.l.v. J. Zwart jr.

Suameer. Met ingang van 1 jan. 1963 heeft de kerk van Suameer die laatstelijk 51 leden telde, opgehouden te bestaan. De leden te Bergum hebben zich gevoegd bij de kerk te Noord-Bergum, terwijl de leden, die ten Zuiden van het Margrietkanaal wonen, d.w.z. in Suameer en Garijp, zich hebben aangesloten bij de kerk te Nijega-Opeinde. Genoemd kanaal zal in de toekomst als grens tussen de kerken van Bergum en Nijega-Opeinde dienen.

ADRESSEN :

Het nieuwe adres van ds. H. de Jong is thans: Rouwenhofstraat 17a te Wageningen.

Het nieuwe telefoonnummer van ds. W. L. Kurpershoek is thans: Haarlem 02500-64016.

Grijpskerk (Gr.); kerkeraad: G. W. Grasmeijer, Herestr. 22, Grijpskerk, tel. 05947-2340.

Vleuten-De Meern; kerkeraad: J. de Wit, Utrechtseweg 63, Vleuten; diaconie: J. Tabak, Utrechtseweg 44, Vleuten; zendingscommissie: J. Ekema, 't Hoog 4, Vleuten; financ. commissie: Jac. Bosschaart, 't Zand 32, Vleuten.

Aalsmeer; diaconie: R. de Boer, Anjerlaan 24, Aalsmeer, giro 333477.

Waardhuizen. Nieuw giro no. 1129494 t.n.v. Geref. Kerk (vrijgemaakt) Waardhuizen 32, Almkerk; diaconie: p/a G. Nultenhoek, dijkje, Uitswijk, post Rijswijk N.-B.

Kornhorn; kerkeraad: K. Hoolsema, Hooiweg H 54, Lucaswolde, post Opende; diaconie: K. Ritsma, Leidijk 40, Doezum, post Opende.

Ruinerwold-Koekange; kerkeraad: L. Oostjen, Prinsesseweg 19, Koekange, tel. 05223-262.

Broek op Langedijk; kerkeraad: H. de Jong, Dorpsstraat 244, Noord-Scharwoude.

Carmen, Manitoba, Canada: Canadian Reformed Church of Carmen p/o Rev. J. Muled, Box 164, Carmen, Manitoba, Canada.

Den Helder, scriba: J. F. Boendermaker, Fazantenstraat 76 (tel. van 8-1645 02230-3141, toestel 433, behalve zaterdag).

Haarlemmermeer O.Z.: P. Hennink, Aalsmeerderweg 469 c, Haarlemmermeer, post Aalsmeer.

Stadskanaal-Pekelderweg: G. Velvis, Unikenkade 62, Stadskanaal, tel. 05990-829.

Schildwolde: A. Doornbos, Afw. kanaal 5, post Overschild.

Leeuwarden: G. Huisman, Bijenhofstr. 25, tel. 05100-29182.

Assen: S. L. Heijs, Nobellaan 26, Assen.

Drogeham: P. Boersma, Boskloane 38, Drogeham.

Rev. A. B. Roukema, 424 Central Ave, London, Ont., Canada.

Contact-adres Biak van de Geref. Miliaren: F. Kranenburg, Kostverlorenstraat 119 I, Zandvoort.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

GEREFORMEERDE PERSVERENIGING „OPBOUW”

Wij hopen onze ledenvergadering dit jaar te houden op zaterdag 20 april a.s.

Ingevolge besluit van de laatst gehouden vergadering zullen we na een korte inleiding het op die vergadering door Dr J. Bosch van Kampen gehouden referaat over het onderwerp: „Blad en Jeugd” bespreken. Zie hieromtrent „Opbouw” no. 8 van 25 mei 1962. In verband hiermede zal de vergadering aanvangen des morgens om 10 uur.

Reserveer U deze datum! Convocatie volgt.

De vergadering is uitsluitend toegankelijk voor de leden van de Persvereniging.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven aan het adres van de secretaris en penningmeester, van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.

De contributie bedraagt f 2.50 per jaar.

De leden welke de contributie voor het jaar 1962 nog niet hebben betaald, worden verzocht dit bedrag te storten op giro no. 448367 ten name van de Penningmeester van de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”.